



Sygn. akt II UK 69/11

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 21 listopada 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSA Jolanta Frańczak (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku W. C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o ustalenie istnienia obowiązku ubezpieczenia ,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 21 listopada 2011 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 23 listopada 2010 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją z dnia 6 października 2009 r. stwierdził, że M. S. nie podlega od dnia 7 maja 2009 r. ubezpieczeniu społecznemu pracowników z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę zawartej z płatnikiem składek W. C., prowadzącym pozarolniczą działalność gospodarczą pod firmą „S”.

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Z. , wyrokiem z dnia 4 maja 2010 r., zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, iż ustalił, że M. S. podlega od dnia 7 maja 2009 r. ubezpieczeniu społecznemu pracowników z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę zawartej z płatnikiem składek W. C., prowadzącym pozarolniczą działalność gospodarczą pod firmą „S”.

Sąd Okręgowy ustalił, że M. S. zatrudniona była u W. C. jako płatnika składek na podstawie umowy o pracę zawartej w dniu 7 maja 2009 r. na czas określony do dnia 31 grudnia 2009 roku. Odwołująca się została zatrudniona w pełnym wymiarze czasu pracy za wynagrodzeniem w kwocie 6.115,00 zł brutto na stanowisku specjalisty do spraw kadrowo - księgowych. M. S. przed zatrudnieniem u W. C., nie posiadała innego tytułu do ubezpieczeń społecznych. W okresie od 2 kwietnia 2009 r. do 6 maja 2009 r. zgłoszona była przez Powiatowy Urząd Pracy do ubezpieczenia zdrowotnego jako osoba bezrobotna bez prawa do zasiłku. M. S. od dnia 14 maja 2009 r. posiada zaświadczenie, iż jest niezdolna do pracy w związku z ciążą. W. C. rozpoczął prowadzenie działalności gospodarczej od dnia 1 kwietnia 2009 r., a siedziba firmy mieści się w jego prywatnym mieszkaniu.

Z ustaleń Sądu Okręgowego poczynionych na podstawie dokumentów przedłożonych w toku procesu wynika, że M. S. świadczyła pracę w ramach zawartej w dniu 7 maja 2009 r. umowy o pracę, a należne jej wynagrodzenie zostało wypłacone, podobnie jak wynagrodzenie chorobowe i zasiłek chorobowy. Powyższe okoliczności, w ocenie Sądu Okręgowego, zadecydowały o uwzględnieniu odwołań i zmianie zaskarżonej decyzji w sposób opisany sentencją wyroku.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł Zakład Ubezpieczeń Społecznych zaskarżając wyrok w całości i zarzucając naruszenie prawa materialnego, a to: art.

6 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 8 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 22 k.p. polegające na przyjęciu, że M. S. faktycznie świadczyła pracę w ramach umowy o pracę, a także sprzeczność istotnych ustaleń z treścią zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego poprzez brak wszechstronnego rozpatrzenia całości dowodów zgromadzonych w sprawie.

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 23 listopada 2010 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołania.

Sąd Apelacyjny w pierwszej kolejności podniósł, że zgodnie z treścią art. 6 ust. 1 i art. 12 ust. 1 w związku z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu, wypadkowemu i chorobowemu podlegają osoby fizyczne, które są pracownikami, począwszy od dnia nawiązania stosunku pracy do dnia ustania tego stosunku. Za pracownika uważa się w myśl art. 8 ust. 1 powyżej cytowanej ustawy osobę pozostającą w stosunku pracy, a dla faktycznego istnienia stosunku pracy, nie jest wystarczające zawarcie umowy o pracę, lecz jej faktyczne realizowanie poprzez rzeczywiste świadczenie pracy.

Sąd Apelacyjny wskazał, że sporna umowa o pracę nie mogła być uznana za nieważną z powodu obejścia prawa mającego na celu uzyskanie przez M. S. świadczeń z ubezpieczenia społecznego (art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 300 k.p.), ponieważ cel zawarcia umowy o pracę w postaci uzyskania późniejszych świadczeń z ubezpieczenia społecznego nie może być uznany za sprzeczny z ustawą. O czynności prawnej, także umowie o pracę, mającej na celu obejście prawa można mówić wówczas, gdy czynność taka pozwala na uniknięcie zakazów, nakazów lub obciążeń wynikających z przepisów prawa i tylko z takim zamiarem została dokonana. Nie ma zatem na celu obejścia prawa dokonanie czynności prawnej dla osiągnięcia skutków jakie ustawa wiąże z tą czynnością.

Ustosunkowując się do zarzutu organu rentowego, co do „nieracjonalnych” czynności W. C. jako pracodawcy, Sąd drugiej instancji podniósł, że organ rentowy nie jest uprawniony do kontroli ekonomicznej trafności decyzji pracodawcy i pracownika w zakresie nawiązania umowy o pracę, określenia stanowiska pracy bądź ustalenia wysokości wynagrodzenia. Nie można więc kwestionować

podlegania pracownicemu ubezpieczeniu społecznemu w świetle „nieracjonalnego”, „niegospodarnego” działania stron umowy o pracę, o ile umowa ta była faktycznie wykonywana. W swoich wywodach Sąd drugiej instancji podkreślił, że w zakresie najistotniejszej dla niniejszego procesu okoliczności faktycznego wykonywania pracy przez M. S. odwołujący się nie wykazali w świetle art. 232 k.p.c. powyższej okoliczności, co z kolei decyduje o niemożliwości uwzględnienia odwołań. Sąd uznał, że to na organie rentowym spoczywał ciężar skutecznego zaprzeczenia okolicznościom wskazywanym przez M. S. i W. C., jednakże powyższe stwierdzenie nie zmienia tego, że to na odwołujących się spoczywa wyłączny ciężar udowodnienia okoliczności faktycznego wykonywania pracy w ramach zawartej umowy o pracę. Zatem dopiero w chwili skutecznego przedstawienia przez odwołujących się dowodów na sporną okoliczność, aktualizował się spoczywający na organie rentowym obowiązek zaprzeczenia tym okolicznościom.

W ocenie Sądu drugiej instancji uzasadnienie wyroku Sądu pierwszej instancji nie zawiera jakichkolwiek ścisłych wskazań, jakimi konkretnymi dowodami odwołujący się udowodnili wskazywane przez siebie okoliczności, a takimi dowodami zdecydowanie nie mogą być dokumenty przedłożone przez W. C. Zarówno umowa o pracę, jak i oświadczenie pracownika dla celów podatkowych w żaden sposób nie dotyczą udowodnienia spornej okoliczności. Lista obecności jest jedynie dokumentem poświadczającym obecność pracownika w miejscu pracy, nie stanowi dowodu wykonywania pracy przez pracownika i mogła być sporządzona w późniejszym okresie dla potrzeb niniejszego procesu. Pozostałe dokumenty dotyczą głównie rozliczenia działalności gospodarczej prowadzonej przez W. C. i nie mogą stanowić dowodu na sporną okoliczność. Żaden z tych dokumentów nie zawiera czytelnego podpisu M. S., jako osoby, która sporządziła przedmiotowe dokumenty w ramach faktycznego świadczenia pracy na rzecz swojego pracodawcy. Ponadto nie można wykluczyć tego, że dokumenty te zostały wytworzone w późniejszym okresie ściśle dla potrzeb niniejszego procesu, ponieważ nie są to dokumenty sporządzone przy obecności osób trzecich, bądź skierowane do tychże osób, które mogłyby w toku procesu potwierdzić świadczenie pracy przez odwołującą się.

Sąd Apelacyjny skonstatował, że przedłożone dowody z dokumentów nie stanowią o spornej okoliczności, a brak przeciwdowodu ze strony organu rentowego nie może przemawiać na jego niekorzyść. Natomiast same zeznania odwołujących się nie mogą stanowić samodzielnej podstawy do przyjęcia, że M. S. świadczyła pracę na rzecz W. C. Tym samym, były one niewystarczające do zmiany zaskarżonej decyzji i uwzględnienia odwołań, jak uczynił to Sąd Okręgowy. Nie kwestionując wiarygodności zeznań złożonych przez odwołujących się, Sąd Apelacyjny podniósł, że nie przedstawili oni jakiegokolwiek dowodu z zeznań świadków, posiadających bezpośrednią wiedzę o okolicznościach dotyczących wykonywania przedmiotowej umowy o pracę. Dlatego też nie udowodnili okoliczności, z których wywodzą korzystny dla siebie skutek prawny i złożone przez nich odwołania nie zasługują na uwzględnienie.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł w imieniu odwołującego się W. C. jego pełnomocnik. Skarga kasacyjna została oparta na podstawach naruszenia przepisów prawa materialnego, a to:

- art. 6 k.c. poprzez błędną jego wykładnię polegającą na uznaniu, że na odwołującej się i skarżącym spoczywał ciężar dowodu co do wykazania, iż praca w ramach nawiązanego stosunku pracy była rzeczywiście wykonywana, podczas gdy ciężar dowodu co do tej okoliczności powinien spoczywać na organie rentowym,
- art. 6 ust. 1 pkt. 1, art. 8 ust. 1 i art. 13 pkt. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) poprzez ich nie zastosowanie, kiedy z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie wynika, że odwołująca się była pracownikiem podlegającym obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie w całości apelacji organu rentowego oraz zasądzenie od organu rentowego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu skarżący podniósł, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnione jest tym, iż w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, a mianowicie w jaki sposób winien rozkładać się ciężar dowodu, o którym mowa w

art. 6 k.c. w odniesieniu do specyfiki odrębnych postępowań z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, a ponadto skarga jest oczywiście uzasadniona. Skarżący zarzucił, że z uzasadnienia wyroku Sądu drugiej instancji wynika, iż podstawową przesłanką, którą kierował się przy ocenie dowodów było przyjęcie, że to na skarżącym i odwołującej się spoczywa ciężar dowodu wykazania faktycznego wykonywania pracy. Natomiast skarżący przedstawił dowody z których wynika zawarcie umowy o pracę i rzeczywiste świadczenie pracy przez M. S. W tej sytuacji to organ rentowy powinien wykazać, iż oświadczenia woli wynikające z tego dokumentu były fikcyjne. Istotne jest, że organ rentowy przyjął zgłoszenie pracownika do ubezpieczenia, nie kwestionował tytułu zgłoszenia i przyjmował składki. To na organie rentowym spoczywa ciężar dowodu, że strony umowy o pracę złożyły fikcyjne oświadczenia woli, a więc, iż nie miały zamiaru wywołania żadnych skutków prawnych, gdyż pracownik nie podjął wykonywania pracy, a pracodawca świadczenia tego nie przyjmował. Z tych bowiem faktów organ rentowy wywodzi skutki prawne (art. 6 k.c.). W postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych kontroli podlega decyzja organu rentowego i rozkład ciężaru dowodów będzie zależał od rodzaju decyzji. Jeżeli jest to decyzja, w której organ zmienia sytuację prawną ubezpieczonego, to powinien wykazać uzasadniające ją przesłanki faktyczne, na co wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 lutego 2007 r. (IUK 269/06, LEX nr 328015).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W myśl ukształtowanego poglądu judykatury uzyskanie objęcia ubezpieczeniem społecznym i prawa do świadczeń z tego ubezpieczenia jest legalną podstawą zawierania umów o pracę, a nawet może być głównym motywem nawiązania stosunku pracy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 sierpnia 2005 r., II UK 320/04, OSNP 2006 nr 7 - 8, poz. 122; z dnia 28 kwietnia 2005 r., I UK 236/04, OSNP 2006 nr 1 - 2, poz. 28; z dnia 14 lutego 2006 r., III UK 150/05, LEX nr 272551; z dnia 6 marca 2007 r., I UK 302/06, OSNP 2008 nr 7- 8, poz. 110). Zawierając umowę o pracę, strony kierują się różnymi motywami indywidualnymi, które należy odróżnić od *causae* czynności prawnej (typowego celu czynności prawnej), przede wszystkim jednak należy pamiętać, że choć wystarczającymi dla

zawarcia umowy o pracę są zgodne oświadczenia woli pracodawcy i pracownika, to w wyniku tej tylko czynności prawnej nie jest możliwe objęcie ubezpieczeniem i nabycie prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

Z tego względu nieważność umowy o pracę nie ma znaczenia prawnego w stosunkach ubezpieczenia społecznego, gdyż w tych stosunkach prawną doniosłość ma dokonanie zgłoszenia do ubezpieczenia pracowniczego osoby, która może być uznana za podmiot tego ubezpieczenia dlatego, że świadczy pracę i przez to przypisuje się jej cechy zatrudnionego pracownika w rozumieniu art. 22 k.p. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 grudnia 1996 r., II UKN 32/96, OSNAPIUS 1997 nr 15, poz. 275; z dnia 16 marca 1999 r., II UKN 512/98, OSNAPIUS 2000 nr 9, poz. 368; z dnia 14 marca 2001 r., II UKN 258/00, OSNAPIUS 2002 nr 21, poz. 527; z dnia 28 lutego 2001 r., II UKN 244/00, OSNAPIUS 2002 nr 20, poz. 496; z dnia 25 stycznia 2005 r., II UK 141/04, OSNP 2005 nr 15, poz. 235; z dnia 5 października 2005 r., I UK 32/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 249; z dnia 8 sierpnia 2007 r., II UK 25/07, LEX nr 957402).

Ponadto podkreślić należy, że przystąpienie do ubezpieczenia i opłacanie składki przez podmiot, który nie świadczy pracy, nie stanowi przesłanki objęcia na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) ubezpieczeniem społecznym i stania się jego podmiotem (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 grudnia 1990 r., II UR 9/90, OSP 1991 z. 7-8, poz. 172; z dnia 23 września 1998 r., II UKN 229/98, OSNAPIUS 1999 nr 7, poz. 627; z dnia 25 stycznia 2005 r., II UK 141/04, OSNP 2005 nr 15, poz. 235; z dnia 19 października 2007 r., II UK 56/07, LEX nr 376433; z dnia 19 lutego 2008 r., II UK 122/07, LEX nr 448905).

W konsekwencji, skutku objętego rzeczywistym zamiarem stron (objęcia ubezpieczeniem) nie wywołuje zawarcie umowy o pracę, której strony stwarzają pozór realizacji przez ubezpieczonego czynności odpowiadających treści art. 22 k.p., czyli wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem, za wynagrodzeniem, odpowiadającym ilości i jakości świadczonej pracy (art. 78 k.p.). Z obowiązku pracodawcy, polegającego na zgłoszeniu do ubezpieczenia społecznego zatrudnionych pracowników, należy wysnuć wniosek,

że bycie podmiotem ubezpieczenia związane jest wyłącznie z realizacją podstawowego dla stosunków tego ubezpieczenia warunku wykonywania pracy w ramach stosunku pracy. W świetle tego istotne jest, czy pracownik zawierający umowę o pracę w rzeczywistości pracę taką wykonywał (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 grudnia 1996 r., II UKN 32/96, OSNAPiUS 1997 nr 15, poz. 275; z dnia 21 kwietnia 1998 r., II UKN 2/98, OSNAPiUS 1999 nr 7, poz. 251; z dnia 17 marca 1998 r., II UKN 568/97, OSNAPiUS 1999 nr 5, poz. 187; z dnia 11 września 1998 r., II UKN 199/98, OSNAPiUS 1999 nr 18, poz. 591; z dnia 21 stycznia 1999 r., I PKN 541/989, OSNAPiUS 2000 nr 5, poz. 180; z dnia 16 marca 1999 r., II UKN 512/98, OSNAPiUS 2000 nr 9, poz. 368; z dnia 29 marca 2006 r., II UK 119/05, LEX nr 957391; z dnia 18 maja 2006 r., III UK 30/06, LEX 957421; z dnia 4 października 2007 r., I UK 116/07, OSNP 2008 nr 23-24, poz. 355; z dnia 24 lutego 2010 r., II UK, 204/09, LEX nr 590241, z dnia 11 marca 2008 r., II UK 148/7, LEX nr 846577, z dnia 17 czerwca 2008 r., I UK 402/07, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 297; z dnia 21 maja 2010 r., I UK 43/10, LEX nr 619658).

W powyższym kontekście prawidłowo Sądy obu instancji uznały, że istotne znaczenie dla wyjaśnienia istoty sporu miało ustalenie czy odwołująca się M. S. rzeczywiście świadczyła pracę w ramach umowy o pracę zawartej ze skarżącym W. C. Sąd pierwszej instancji swoje ustalenia w tym przedmiocie oparł na dokumentach przedłożonych przez skarżącego, a to: umowie o pracę, oświadczeniu dla celów podatkowych, zgłoszeniu do ubezpieczenia społecznego, rejestrze zakupów vat za kwiecień 2009 r., księdze przychodów i rozchodów, liście obecności, liście płac, podkreślając, że ciężar dowodu spoczywa w niniejszej sprawie na organie rentowym, który nie zakwestionował powyższych dowodów z dokumentów. Sąd pierwszej instancji pomiął przy tym, że te same dowody z dokumentów zostały w sposób odmienny ocenione przez organ rentowy w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji. Rozkładu ciężaru dowodów (art. 6 k.c.) nie zakwestionował Sąd drugiej instancji wskazując w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, iż należy przyznać rację w tej kwestii Sądowi pierwszej instancji, a następnie użył sformułowania, że wyłączny ciężar udowodnienia okoliczności faktycznego wykonywania pracy przez odwołującą się spoczywa na niej i na skarżącym.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 czerwca 2009 r. (IV CSK 71/09, LEX nr 737288) wskazał, że kwestia ciężaru dowodu może być rozpatrywana w aspekcie procesowym i materialno-prawnym. Aspekt procesowy (formalny) dotyczy obowiązków (powinności) stron procesu cywilnego w zakresie przedstawiania dowodów potrzebnych do rozstrzygnięcia sprawy. Wynika on z brzmienia art. 3 i 232 k.p.c., które stanowią, że strony i uczestnicy postępowania obowiązani są dawać wyjaśnienia co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek oraz przedstawiać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne. Aspekt materialno prawny dotyczy natomiast negatywnych skutków, jakie wiążą się – w myśl przepisów prawa – z nieudowodnieniem przez stronę faktów, z których wywodzi ona skutki prawne (art. 6 k.c.). Przyjmuje się, że przedstawienie przez stronę dowodu w celu wykazania określonych twierdzeń o faktach, z których wywodzi dla siebie korzystne skutki, nie jest jej prawem czy obowiązkiem procesowym, lecz ciężarem procesowym, wynikającym i zagwarantowanym przepisami prawa, przede wszystkim w jej własnym interesie. To interes strony, jakim jest wygranie procesu, nakazuje jej podjąć wszelkie możliwe czynności procesowe w celu udowodnienia przez stronę faktów, z których wywodzi korzystne skutki prawne. Należy mieć na względzie, że sąd rozstrzyga sprawę według właściwego prawa materialnego na podstawie koniecznych ustaleń faktycznych uzyskanych dzięki zebranych środkom dowodowym. Na te ustalenia składają się dowody, które przedstawiają w pierwszej kolejności same strony, zgodnie z obowiązkiem wynikającym z art. 232 k.p.c. W postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych kontroli podlega decyzja organu rentowego i ciężar dowodu będzie zależał od rodzaju decyzji. Jeżeli jest to decyzja, w której organ zmienia sytuację prawną ubezpieczonego, to powinien wykazać uzasadniające ją przesłanki faktyczne.

W niniejszej sprawie organ rentowy, po zgłoszeniu M. S. do ubezpieczenia i rozpoczęciu niezdolności do pracy w związku z ciążą, przeprowadził niezwłocznie postępowanie kontrolne i wydał 6 października 2009 r. decyzję, w której podał szczegółowo z jakich przyczyn brak jest podstaw do objęcia ubezpieczeniem pracowniczym i jakie dokumenty zgromadził w czasie prowadzonego postępowania, które dają podstawy do takiego twierdzenia. Zatem jeżeli organ

rentowy na podstawie materiałów zgromadzonych w postępowaniu administracyjnym zarzucił fikcję umowy o pracę i brak świadczenia pracy, to w postępowaniu sądowym skarżący zobowiązany był co najmniej do odniesienia się co do tych zarzutów (art. 221 k.p.c.) oraz wykazania faktów przeciwnych niż twierdzone przez organ rentowy w zaskarżonej decyzji. Przepis art. 210 § 2 k.p.c. stanowi, że każda ze stron obowiązana jest do złożenia oświadczenia, co do twierdzeń strony przeciwnej, dotyczących okoliczności faktycznych. Poza tym po wniesieniu odwołania od decyzji sąd zobligowany jest w czasie prowadzonego postępowania uwzględnić dalsze reguły dowodowe przewidziane w Kodeksie postępowania cywilnego, a mianowicie wynikające z art. 213 § 1 k.p.c., 228 § 1 k.p.c., 230 i 231 k.p.c. Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie toczy się od nowa, lecz stanowi kontynuację uprzedniego postępowania przed organem rentowym (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2008 r., I UK 151/08, OSNP 2010 nr 11-12, poz. 146). Z tej przyczyny obowiązkiem strony wnoszącej odwołanie jest ustosunkowanie się do twierdzeń organu rentowego ze wszystkimi konsekwencjami wynikającymi z art. 232 k.p.c.

W wypadku zmiany zaskarżonego orzeczenia, wydanego na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji, sąd odwoławczy jest obowiązany dokonać własnych ustaleń, wskazując na jakich dowodach je oparł, a także motywując, z jakich przyczyn innym dowodom odmówił wiarygodności. W rozpoznawanej sprawie Sąd drugiej instancji ocenił dokumenty, którymi dysponował organ rentowy w postępowaniu administracyjnym, a które ponowił skarżący w postępowaniu dowodowym przed Sądem pierwszej instancji i które zadecydowały o zmianie zaskarżonej decyzji, uznając, że nie potwierdzają wykonywania pracy przez odwołującą się. Ponadto nie kwestionując zeznań stron, z których wynika, że praca była wykonywana, uznał, że nie mogą one samoistnie stanowić dowodu wykonywania pracy w ramach umowy o pracę. Należy mieć na względzie, że zgodnie z art. 299 k.p.c. jeżeli po wyczerpaniu środków dowodowych lub ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, sąd dla wyjaśnienia tych faktów może dopuścić dowód z przesłuchania stron. Natomiast Sąd drugiej instancji nie kwestionując dowodu z przesłuchania stron, nie dokonał jednoznacznych ustaleń w kwestii świadczenia pracy przez odwołującą się, a takich

ustaleń powinien dokonać na podstawie materiału sprawy, skoro zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji, wskazując, że zeznania stron powinny być poparte innymi dowodami (z zeznań świadków) i nawiązując w ten sposób do reguły z art. 6 k.c. w jej aspekcie materialno-prawnym.

Należy mieć na względzie, że strony w rozpoznawanej sprawie przedstawiły dowody na potwierdzenie swoich twierdzeń i obowiązkiem Sądu drugiej instancji było dokonanie oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego zgodnie z regułami określonymi w art. 227 – 234 k.p.c. Rozkład ciężaru dowodów (art. 6 k.c.) ma w postępowaniu cywilnym znaczenie wówczas, gdy istotne fakty nie zostaną udowodnione. Wówczas konsekwencje procesowe tego ponosi strona, na której dowód spoczywał. Jeżeli istotne fakty są ustalone, to podlegają ocenie z punktu widzenia przepisów prawa materialnego, niezależnie od tego, która ze stron podjęła w tym zakresie inicjatywę dowodową (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 2008 r., I UK 223/07, LEX nr 442836).

Nie można przy tym zgodzić się ze skarżącym, co zostało podniesione w uzasadnieniu skargi kasacyjnej, że samo zawarcie umowy o pracę stanowi o objęciu ubezpieczeniem społecznym w myśl art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 lutego 2010 r. (II UK 204/09, LEX nr 590241) stwierdził, że o tym czy strony istotnie nawiązały stosunek pracy stanowiący tytuł ubezpieczeń społecznych nie decyduje samo formalne zawarcie umowy o pracę, wypłata wynagrodzenia, przystąpienie do ubezpieczenia i opłacenie składki, wystawienie świadectwa pracy, ale faktyczne i rzeczywiste realizowanie elementów charakterystycznych dla stosunku pracy, a wynikających z art. 22 § 1 k.p. Istotne więc jest, aby stosunek pracy zrealizował się przez wykonywanie zatrudnienia o cechach pracowniczych. Okoliczności wynikające z formalnie zawartej umowy o pracę nie są wiążące w postępowaniu o ustalenie podlegania obowiązkowi pracowniczemu ubezpieczenia społecznego. Nie może być bowiem tolerowana sytuacja, w której osoba zainteresowana w uzyskaniu świadczeń z ubezpieczenia społecznego, do którego nie ma tytułu, z pomocą płatnika składek wytwarzała dokumenty służące wyłącznie do tego celu. Dlatego też dokument w postaci umowy

o pracę może być kwestionowany przez organ rentowy zarówno w całości, jak w i części dotyczącej ustalonego wynagrodzenia za pracę.

Umknęło uwadze Sądu drugiej instancji, iż w orzecznictwie utrwalił się pogląd, że przyznanie rażąco wysokiego wynagrodzenia za pracę może być, w konkretnych okolicznościach, uznane za nieważne i kwestionowane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2005 r., II UZP 2/05, OSNP 2005 nr 21, poz. 338 oraz wyroki: z dnia 22 kwietnia 2008 r., II UK 210/07, LEX nr 837067; z dnia 19 maja 2009 r., III UK 7/09, LEX nr 509047; z dnia 5 czerwca 2009 r., I UK 19/09, LEX nr 515697). Oznacza to, że wynagrodzenie za pracę powinno być ustalone odpowiednio do rodzaju, ilości i jakości świadczonej pracy, posiadanych kwalifikacji oraz w powiązaniu z realną możliwością wypłaty ustalonego wynagrodzenia przez pracodawcę. Na tą okoliczność zwracał uwagę organ rentowy w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji oraz w czasie postępowania przed Sądem pierwszej instancji zarzucając, że umowa została zawarta tylko wyłącznie w celu uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego, na co wskazuje ilość pracy, którą mogłaby wykonywać odwołująca się, nieproporcjonalna do zakresu obowiązków wysokość wynagrodzenia, czas trwania umowy (pięć dni) oraz niezatrudnienie na miejsce odwołującej się innego pracownika a także wysokość dochodu uzyskiwanego przez skarżącego z prowadzonej działalności w porównaniu do wysokości kosztów związanych z zatrudnieniem odwołującej się.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.